

STEMMINGEN EN KOERSEN

Discriminatie in de tweede helft van 2020,
een overzicht

vóór gelijke behandeling
tegen discriminatie

Inleiding

RADAR behandelt meldingen en klachten over discriminatie. Die klachten en meldingen staan niet op zichzelf. Om discriminatie effectief op te sporen en te verhelpen gebruikt RADAR naast de klachteninformatie ook contextinformatie. In deze notitie presenteren we de voorvallen, discussies en ontwikkelingen die in de tweede helft van 2020 van invloed zijn geweest op het discriminatiebeeld in gemeenten in Nederland. We bespreken eerst de belangrijkste publieke discussies van de eerste helft van 2020. Daarna bespreken we het overheidsbeleid op het gebied van discriminatiebestrijding. Tot slot gaan we in op de landelijke discriminatiecijfers en een aantal onderzoeken over discriminatie als maatschappelijk verschijnsel.

1. Maatschappelijk klimaat en publieke discussies

1.1 Discriminatie door de politie

Op 4 augustus 2020 laat het Openbaar Ministerie in een [persbericht](#) weten niet over te gaan tot vervolging van agenten die zich schuldig zouden hebben gemaakt aan discriminatie in een WhatsApp-groep. Het Openbaar Ministerie had een onderzoek ingesteld naar aanleiding van een [bericht](#) van dagblad *NRC* over racistisch taalgebruik dat door politieagenten in een WhatsApp-groep was gebezigd. In de appgroep werden personen met een migratieachtergrond onder meer aangeduid als “kankervolk, kutafrikanen en pauperallochtonen” op wie ze willen “schieten”. Het Openbaar Ministerie concludeert dat sommige uitlatingen zeker laakbaar en niet passend zijn voor politiefunctionarissen. Echter, de wet schrijft voor dat dergelijke uitspraken alleen strafbaar zijn als die in het openbaar worden gedaan. Dat is in dit geval niet gebeurd, want de agenten zaten in een besloten WhatsApp-groep.

Op 28 november 2020 bericht *RTL Nieuws* op haar [website](#) dat het aantal klachten dat wordt ingediend over discriminatie door de

politie sterk is toegenomen in 2020. Alleen al de eerste negen maanden van 2020 zijn 168 klachten binnengekomen, ten opzichte van 135 over heel 2019. In de periode 2016 – 1 oktober 2020 ontving de politie 480 klachten over etnisch profileren en discriminatie door agenten. Daarvan zijn er 70 door een klachtencommissie beoordeeld. Van deze 70 klachten zijn er slechts 2 gegrond verklaard. De afgelopen vier jaar zijn diverse aangiftes ingediend tegen agenten wegens discriminatie. Geen enkele agent is ervoor vervolgd: alle zaken zijn door het Openbaar Ministerie geseponneerd. *RTL Nieuws* achterhaalde de cijfers door gebruik te maken van de Wet Openbaarheid Bestuur.

1.2 Rechtszaak Geert Wilders

Op 4 september 2020 [oordeelt](#) het gerechtshof Den Haag dat PVV-leider Wilders zich schuldig heeft gemaakt aan groepsbelediging zoals strafbaar gesteld door artikel 137c van het Wetboek van Strafrecht. Tijdens een partijbijeenkomst op de verkiezingsavond van 19 maart 2014 vroeg Wilders het aanwezige publiek of zij meer of minder Marokkanen wilden. Het publiek reageerde met ‘minder, minder’, waarna Wilders zei, ‘nah dan gaan we dat regelen’. Het Gerechtshof oordeelt dat de uitlating van Wilders, ook al is die gedaan in de context van het politieke debat, onnodig grievend is geweest. Het recht op de vrijheid van meningsuiting, in het bijzonder dat van een politicus, staat in dit geval een veroordeling niet in de weg. Het Gerechtshof bevestigt met dit oordeel het eerdere [oordeel](#) van de Rechtbank Den Haag. Het Gerechtshof spreekt Wilders echter vrij van ‘aanzetten tot haat of discriminatie’ zoals strafbaar gesteld door artikel 137d, omdat het niet de opzet van Wilders was zijn publiek daartoe aan te sporen. De rechtbank had Wilders hier wel voor veroordeeld. Deze beslissing van het hof leidt tot kritiek bij juristen. Göran Sluiter, advocaat en hoogleraar strafrecht, aan de Universiteit van Amsterdam, stelt in een [bijdrage](#) dat het oordeel van het Hof dat Wilders niet de opzet zou hebben gehad om aan te zetten tot discriminatie vervreemdend

aandoet. Wilders heeft bij herhaling de Marokkaanse bevolkingsgroep in een kwaad daglicht gesteld. Wilders heeft bij uitstek een belangrijke rol gespeeld bij het aanwakkeren van onverdraagzaamheid en discriminatie jegens de Marokkaanse bevolkingsgroep in Nederland. Met het vervolgens afwijzen van opzet bij de verdachte, zelfs geen voorwaardelijke opzet, begeeft het Hof zich op een niet meer te volgen abstractieniveau. De vraag is vervolgens: indien de ‘minder, minder’-uitlatingen zoals gedaan door Wilders op de verkiezingsavond van 19 maart 2014 al niet zouden voldoen aan het opzetvereiste van artikel 137d Sr, welke werking en toepassingsbereik blijft er voor deze bepaling dan nog over?

1.3 Jaar boerkaverbod

Op 21 september 2020 brengt de Stichting Meld Islamofobie een [rapport](#) uit over de ervaringen van moslimvrouwen sinds de Wet beperkt verbod gezichtsbedekkende kleding op 1 augustus 2019 in werking is getreden. Deze wet wordt ook wel het boerkaverbod genoemd, omdat de wet zich vooral richt tegen het dragen van een gezichtsluier in de islamitische traditie, zoals een boerka of een nikaab. De wet verbiedt het dragen van gezichtsbedekking zoals een boerka, nikaab, bivakmuts of integraalhelm in het openbaar vervoer, zorginstellingen, overheidsinstellingen en onderwijsinstellingen. Op overtreding van de wet staat een boete van 150 euro. Het rapport is gebaseerd op de ervaringen van meer dan 50 moslimvrouwen. Geconcludeerd wordt dat alle moslimvrouwen, of ze nu een hoofddoek of gezichtsbedekkende kleding dragen, aangeven dat ze sinds de invoering van het verbod in toenemende mate het doelwit van islamofobie zijn geworden. Moslimvrouwen die boerka's of nikaabs dragen, ervaren vaak discriminatie op locaties waar het verbod niet van toepassing is, zoals speeltuinen, commerciële gelegenheden en op straat. Wetshandhavers zijn vaak niet op de hoogte van de inhoud van de wet en kunnen door moslimvrouwen niet worden vertrouwd

wanneer deze onrechtmatig wordt toegepast. Op 21 oktober 2020 [bericht](#) het dagblad *De Volkskrant* dat de afgelopen 14 maanden slechts 4 vrouwen zijn gewaarschuwd voor het dragen van een gezichtsluier en niemand is beboet. De waarschuwingen vonden plaats in een trein, in een bus, in een gemeentehuis en in een ziekenhuis. De krant baseert zijn berichtgeving op cijfers van de politie die zijn verkregen via de Wet openbaarheid van bestuur.

1.4 Motie Den Haag

De steun van de lokale VVD voor een motie van de PVV in de gemeenteraad van Den Haag zorgt voor veel ophef. Tijdens een vergadering op 7 oktober bracht de PVV een [motie](#) in waarin wordt gesteld dat “een explosieve bevolkingsgroei van nog meer kansarme allochtonen desastreus is voor de Haagse economie”. De motie verzoekt het college “het tegengaan van bevolkingsgroei op te nemen als één van de beleidsdoelstelling (sic) voor de economische visie van Den Haag”. De motie wordt verworpen, maar zorgt voor veel ophef in de gemeenteraad wegens het racistische karakter, volgens [Omroep West](#).

1.5 Minister van Onderwijs

Tijdens een Kamerdebat over burgerschap, op 9 november 2020, stelt de Minister van Onderwijs, Arie Slob, dat scholen homoseksualiteit mogen afkeuren, maar tegelijk wel moeten zorgen voor een ‘veilig klimaat’ voor alle leerlingen en personeel, ongeacht hun seksuele voorkeur of genderidentiteit. In een reactie op zijn [website](#) stelt de Algemene Onderwijsbond dat die twee zaken onverenigbaar zijn. Slob kwam in de knel, omdat het merendeel van de aanwezige Kamerleden niet ziet hoe reformatische scholen verplicht kunnen worden om democratische, Westerse waarden centraal te stellen, terwijl zij tegelijk verklaringen van ouders vragen waarin zij homoseksualiteit afkeuren. Het [actualiteitenprogramma](#) *Pointer* meldde namelijk in het voorjaar dat er in Nederland 34

reformatoische scholen in het basis- of voortgezet onderwijs zijn met een zogenoemde identiteitsverklaring die homoseksualiteit afwijst.

Op de [website](#) van *RTL Nieuws* stelt COC-voorzitter Astrid Oosenbrug dat scholen LHBTIQ+-leerlingen juist moeten steunen. “Het is onacceptabel als scholen afwijzing propageren van mensen om hun seksuele oriëntatie, gender-identiteit, genderexpressie of geslachtskenmerken.”

Het Kamerdebat vond plaats naar aanleiding van de moord op de Franse leerkracht Samuel Paty die door een islamitische terrorist werd vermoord op 18 oktober 2020. Tijdens zijn les over de vrijheid van meningsuiting had de geschiedenisleraar Paty cartoons van de profeet Mohammed laten zien. De moord leidde ook in Nederland tot geschokte reacties en onrust op scholen.

1.6 Antisemitisme binnen Forum voor Democratie

Op 21 november komt dagblad *Het Parool* met een [artikel](#) over antisemitisme en homofobie onder jongeren die actief lid zijn van Forum voor Democratie. Dat blijkt uit screenshots van appgroepen, berichten op een Instagram-account en gesprekken met anonieme bronnen. Dit artikel leidt tot veel publieke ophef en tot geruzie binnen Forum voor Democratie. Prominente senatoren en Europarlementariërs van Forum voor Democratie drongen bij partijleider Thierry Baudet erop aan hard op te treden binnen de jongerenafdeling. Op 23 november 2020 kondigt Thierry Baudet aan zich terug te trekken als partijleider en lijsttrekker. Op 25 november komt hij daarop terug: Baudet blijft lijsttrekker.

Op 25 november 2020 stuurt Eerste Kamerlid voor Forum, Nicki Pouw-Verweij, een [brief](#) naar het partijbestuur, waarin beschreven is wat plaatsvond tijdens een bijeenkomst met de partijtop op 20 november. Ze schrijft dat Baudet over het coronabeleid had gezegd dat hij drie miljoen doden zou accepteren “als daarmee onze vrijheid gered werd” en dat corona de wereld ingebracht is door George

Soros. Ook had hij haar volgens de brief gevraagd waar haar “kruistocht tegen het antisemitisme” vandaan kwam, verklaard dat “bijna iedereen” die hij kent antisemiet is, en dat “alle domme negers” Europa uitgeschopt worden “als ze onze vrijheid hebben afgenomen en we een communistische staat zijn.” De inhoud van de brief wordt bevestigd door andere partijleden die aanwezig waren op het diner. Na publicatie van deze brief stappen veel prominente leden uit Forum voor Democratie.

Al vaker heeft Baudet racistische uitspraken gedaan, zoals dat er sprake was van het homeopathisch verdunnen van de Nederlandse bevolking met alle volkeren van de wereld, zodat er nooit meer een Nederlander zal bestaan. Of dat hij Europa “dominant blank” wilde houden.

1.7 Rechtszaak wegens belediging NRC-columniste

Op 2 november 2020 [veroordeelt](#) de rechtbank Amsterdam 24 verdachten voor het plaatsen van discriminerende, opruiende en beledigende berichten onder een livestream op Facebook op de pagina van NRC-columniste Clarice Gargard. De personen plaatsten hun reacties onder de livestream van een demonstratie tegen Zwarte Piet, tijdens de intocht van Sinterklaas in Amstelveen, op 17 november 2018. In 18 gevallen oordeelt de rechtbank dat er sprake was van opruiing, met en zonder discriminerende aspecten. Drie personen maakten zich met hun reacties schuldig aan discriminatie, twee personen worden veroordeeld voor het aanzetten tot discriminatie. In één geval acht de rechtbank belediging bewezen. Alle verdachten gebruikten in hun opmerkingen grove taal en sommigen lieten zich daarbij zeer kwetsend uit over zwarte mensen. Een aantal van hen riep anderen op om ook te discrimineren. Sommige verdachten zetten met hun woorden bovendien aan tot mishandeling of zelfs moord of doodslag op de demonstranten.

1.8 (Zwarte) Piet en racistisch geweld

Rond de Sinterklaasvieringen zorgt de figuur van Zwarte Piet ook in 2020 voor opschudding. Er worden door de coronacrisis minder demonstraties gehouden tegen Zwarte Piet als racistische karikatuur dan voorgaande jaren. Zo vindt er in Maastricht op 15 november 2020 een demonstratie plaats tegen Zwarte Piet. Dagblad *De Volkskrant* [bericht](#) dat de door Kick Out Zwarte Piet georganiseerde demonstratie uitloopt op een rel waarbij vele honderden tegendemonstranten – voorstanders van Zwarte Piet – met vuurwerk en eieren gooiden. Vijf tegendemonstranten werden aangehouden, één agent liep gehoorschade op. Een demonstratie, gepland op 22 november 2020 in Eindhoven, wordt geschrapt door Kick Out Zwarte Piet omdat de door de politie en gemeente gestelde voorwaarden om te demonstreren te ongunstig werden geacht.

Op 3 december 2020 wordt in Amsterdam het pand waarin The Black Archives en Vereniging Ons Suriname (VOS) huizen beklad, [bericht](#) lokale omroep AT5. Eerder dit jaar had de AIVD in zijn [jaarverslag](#) over 2019 al opgemerkt dat: “Traditionele rechts-extremisten zeer sterk reageren op de acties van vooral de antiracismeactivisten en zoeken daarbij aansluiting bij lokaal protesterende burgers. Dit heeft al verschillende malen tot (dreiging met) geweld geleid waarbij huisadressen van antiracisme-activisten worden gepubliceerd en worden bezocht of waarbij anti-Zwarte-Piet-demonstranten worden belaagd, soms met deelname van groepjes voetbalhooligans.”

Uit een [onderzoek](#) van I&O Research dat uitgevoerd is van 9 november tot 16 november 2020 onder 2.290 Nederlanders blijkt dat steeds meer Nederlanders een aanpassing van de figuur Piet accepteren. In 2016 wilde 65% van de Nederlanders dat Piet zwart zou blijven, in 2018 wilde de helft van de Nederlanders dit en in 2020 is dit aandeel 39%. Men is nu vaker voor andere verschijningsvormen van Zwarte Piet, zoals de

roetvegenpiet, dan in voorgaande jaren: waar 44% in 2018 voor een mix of andere vorm van Piet was, is dat tegenwoordig 50%. Weinig Nederlanders (3%) vinden dat Piet geheel afgeschaft moet worden.

1.9 Coronacrisis en de tweede golf

De uitbraak van het coronavirus of het SARS-CoV-2 virus in de Chinese stad Wuhan in december 2019 blijkt het begin van een wereldwijde pandemie van covid-19, de ziekte die door het coronavirus wordt veroorzaakt. In maart 2020 neemt de Nederlandse overheid diverse vergaande maatregelen tegen de verspreiding van het virus. Deze lockdownmaatregelen worden opgeheven of versoepeld in juni en juli. In het najaar worden deze maatregelen weer ingevoerd wegens het stijgend aantal coronabesmettingen (tweede golf). Vanaf 14 oktober 22.00 uur geldt een gedeeltelijke lockdown voor het hele land. Vrijwel alle eet- en drinkgelegenheden werden bijvoorbeeld gesloten. Van 15 december geldt een harde lockdown en zijn de meeste openbare gelegenheden gesloten.

De effecten van de lockdown zijn niet voor alle bevolkingsgroepen hetzelfde. Dat blijkt onder meer uit een grootschalig [onderzoek](#) van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Jongeren en mensen met kwetsbare maatschappelijke posities, zoals een laag inkomen, een lage opleiding, geringe werkzekerheid, en een beperkt ondersteunend netwerk, hebben relatief meer onvrede over het overheidsbeleid dan groepen met een sterkere maatschappelijke positie en een sterker ondersteunend netwerk.

Voor mensen met een beperking – of dit nu een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking betreft – hebben de coronacrisis en de lockdownmaatregelen verstrekkende gevolgen. Belangenorganisatie Ieder(In) publiceert op 30 oktober de resultaten van een [enquête](#) onder ruim 2.000 mensen met een beperking over hoe zij de tweede golf

beleven en wat de effecten van de coronacrisis zijn voor onderwijs, werk en dagbesteding. Nog veel sterker dan de rest van de samenleving zijn mensen met een beperking of chronische aandoening door corona in isolement geraakt. In het onderwijs kunnen ze vaak maar beperkt of helemaal niet meedoen. Dagbesteding ligt vaak gedeeltelijk of helemaal stil. En veel mensen met een chronische ziekte gaan in zelfquarantaine om het risico op besmetting te beperken.

Uit een [peiling](#) van ouderenbond ANBO onder zijn leden blijkt dat veel ouderen alleen zijn. Ruim 40% van de Nederlandse ouderen verwacht dit jaar Kerstmis alleen of hooguit met de eigen partner te vieren. Met oud en nieuw is dat percentage zelfs 62% (bijna twee op de drie ouderen).

2. Ontwikkelingen in discriminatiebestrijding door overheid en wetgever

2.1 Troonrede

Op 15 september 2020, tijdens Prinsjesdag, spreekt de koning in de [Troonrede](#) niet alleen over de economische staat van het land en over de coronacrisis, maar ook over institutioneel racisme als een groot probleem in de samenleving en een bedreiging voor de rechtsstaat. Het gaat met name om de volgende passage: “Een wezenlijke bedreiging voor de kwaliteit van de rechtsstaat is dat in ons land iemands huidskleur of naam nog te vaak bepalend is voor zijn of haar kansen. Dat is onaanvaardbaar. Het maatschappelijk debat hierover schuurt soms, maar kan ons ook verder brengen in de strijd tegen discriminatie, racisme en ongelijke behandeling. Bestaande verschillen overbruggen begint bij de bereidheid naar elkaar te luisteren.”

2.2 Nationaal coördinator en staatscommissie

Op 9 december 2020 stuurt de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een [brief](#) aan de Tweede Kamer waarin zij ingaat op de uitvoering van de moties die tijdens het debat over institutioneel racisme in Nederland op 1 juli 2020 door de Tweede Kamer zijn aangenomen. Het gaat daarbij met name om de [motie](#) die de regering oproept een Staatscommissie Discriminatie en Racisme in te stellen die op langjarige basis onderzoek doet naar de stand van racisme in Nederland en de [motie](#) die de regering oproept om een Nationaal Coördinator Discriminatiebestrijding (NCDB) in te stellen. In de brief stelt de minister dat een gecoördineerde aanpak vanuit de overheid noodzakelijk is om discriminatie en racisme daadwerkelijk terug te dringen. Een Nationaal coördinator discriminatie en racisme, zoals verzocht in de motie, of een daarmee vergelijkbaar iemand, zou hierbij een verschil kunnen maken. Daarvoor is het van belang dat de juiste vorm van coördinatie en de juiste coördinator gekozen wordt. Dit laat de minister in een kortdurend, intensief traject nader verkennen. Als de Tweede Kamer de verkenning van dit traject ontvangt, waarschijnlijk in het voorjaar van 2021, zal de minister de besluitvorming over de instelling van een Staatscommissie Discriminatie en Racisme in 2021 in gang zetten.

2.3 Coördinator antisemitismebestrijding

Op 13 december 2020 kondigt de minister van Justitie en Veiligheid in een [toespraak](#) aan dat een Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding (NCAB) begin 2021 aan de slag gaat om de aanpak van discriminatie, bedreiging en intimidatie van de Joodse gemeenschap te versterken. De NCAB krijgt voor een jaar de opdracht om de minister van Justitie en Veiligheid te adviseren over de strafrechtelijke aanpak van antisemitisme, beveiliging en versterken van de samenwerking tussen partijen die een rol hebben in de antisemitismebestrijding. Omdat een betere aanpak veel verschillende beleidsterreinen kan raken, wordt de NCAB als

schakel daartussen en als expert gevraagd aanbevelingen te doen voor een blijvende aanpak.

2.4 Europees actieplan tegen racisme

Op 18 september 2020 presenteert de Europese Commissie een nieuw [actieplan](#) tegen racisme. De Commissie roept in het actieplan op tot versterkte maatregelen op nationaal niveau: de EU-landen worden aangemoedigd om tegen eind 2022 nationale actieplannen tegen racisme en rassendiscriminatie aan te nemen. Een ander onderdeel van het programma is het benoemen van EU-coördinator voor racismebestrijding. De coördinator zal contacten onderhouden met mensen die behoren tot een etnische minderheid en interactie aangaan met EU-landen, het Europees Parlement, het maatschappelijk middenveld, de academische wereld en de Europese Commissie om de beleidsreacties op het gebied van antiracisme te versterken. De EU beschikt al over een sterk rechtskader voor de bestrijding van discriminatie, racisme en vreemdelingenhaat, maar het is noodzakelijk om dit kader opnieuw te beoordelen en eventuele tekortkomingen die moeten worden aangepakt, in kaart te brengen. In 2021 zal de Europese Commissie verslag uitbrengen over de toepassing van de richtlijn rassengelijkheid en tegen 2022 een vervolg geven met eventuele wetgeving. De Commissie zal ook zorgen voor een volledige en correcte omzetting en uitvoering van het kaderbesluit betreffende de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat, onder meer door middel van inbreukprocedures.

2.5 Erkenning gebarentaal

Op 13 oktober 2020 heeft de Eerste Kamer het [initiatiefwetsvoorstel](#) aangenomen waarin de juridische erkenning van de Nederlandse Gebarentaal (NGT) is vastgelegd. Dit wetsvoorstel is het sluitstuk van een proces van dertig jaar waarin er wel maatschappelijke en politieke erkenning is gekomen voor de

NGT als moedertaal van de Nederlandse dovensgemeenschap, maar juridische (wettelijke) erkenning tot nu toe achterwege is gebleven. Met dit wetsvoorstel wordt deze juridische erkenning geregeld en worden tevens een aantal hieruit voortvloeiende rechten en plichten vastgelegd, zoals het recht om een eed, belofte of bevestiging af te mogen leggen in de NGT en de plicht voor de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om het gebruik van de NGT te bevorderen. Daarnaast wordt een adviesorgaan ingesteld dat de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties hierover adviseert.

2.6 Strafverzwaring van delicten met een discriminerend aspect

Op 7 december 2020 stuurt de minister van Justitie en Veiligheid een [onderzoek](#) naar de Tweede Kamer over hoe in België, Duitsland, Frankrijk, Ierland en Italië wordt omgegaan met het discriminatieaspect bij commune delicten. Hoe hebben deze landen discriminatie als strafverzwarende omstandigheid opgenomen in wet- en regelgeving en hoe werkt dat in de praktijk uit? De onderzoekers concluderen dat discriminatie als strafverzwarende omstandigheid opnemen in de wet niet op zichzelf staat, maar een schakel is die van invloed is op andere schakels in de justieteketen. Invloed via een wettelijke regeling voor de straftoemtingsbeslissing van de rechter kan een signaal en stimulans zijn voor andere schakels om voldoende aandacht te besteden aan het discriminatieaspect in een strafzaak. Tegelijkertijd biedt een wettelijke status van het discriminatieaspect als strafverhogende omstandigheid geen garantie dat dit aspect (voldoende) wordt betrokken bij het bepalen van de straf. In Nederland voorziet het Wetboek van Strafrecht momenteel niet in een wettelijke strafverhoging voor geweldsdelicten met een discriminatoir aspect, de zogenoemde hate crimes. De minister geeft in de [begeleidende brief](#) bij het onderzoek aan dat het aanmerken van een discriminatoir motief als

strafmaximumverhogende omstandigheid belangrijke voordelen oplevert. Tegelijk leidt codificatie tot een verhoging van de bewijsdrempel. De hogere bewijsstandaard hoeft evenwel niet onoverkomelijk te zijn. In de brief kondigt de minister daarom aan dat het kabinet spoedig een standpunt zal innemen over het [initiatiefwetsvoorstel](#) van de leden Buitenweg en Segers tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de invoering van het discriminatoir oogmerk als strafverzwaringsgrond dat van 29 juni 2020 tot en met 25 augustus 2020 is opengesteld voor internetconsultatie. Dit wetsvoorstel beoogt het discriminatoire aspect van delicten als strafverhogende omstandigheid op te nemen in het Wetboek van Strafrecht: als sprake is van een discriminatoir oogmerk, dan wordt de op dat feit gestelde vrijheidsstraf met een derde verhoogd. Op 26 augustus 2020 heeft het College voor de Rechten van de Mens in een [reactie](#) steun uitgesproken voor het wetsvoorstel. Door het wetsvoorstel zou Nederland meer rechtsbescherming bieden aan slachtoffers van misdrijven met een discriminatoir aspect. Wel vraagt het College de initiatiefnemers om duidelijker aan te geven onder welke voorwaarden sprake kan zijn van een discriminerend motief en strafverhoging. Dit kan door te verduidelijken dat: het voldoende voor de bewijslast is als een verdachte het slachtoffer heeft gekozen op basis van een discriminatiegrond; een strafverzwaring ook optreedt als het geweld of ander delict maar ten dele gemotiveerd was door discriminatoire motieven; een strafverzwaring ook optreedt bij discriminatie door perceptie en discriminatie door associatie.

2.7 Discriminatie door de Belastingdienst

Op 17 december 2020 biedt de Parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag haar [eindverslag](#), getiteld 'Ongekend onrecht', aan de voorzitter van de Tweede Kamer aan. In het verslag, dat handelt over problemen rond de fraudeaanpak bij de

kinderopvangtoeslag, constateert de commissie dat bij deze fraudeaanpak de grondbeginselen van de rechtsstaat zijn geschonden. De commissie verhoorde negentien getuigen en deskundigen onder ede en deed onderzoek op basis van openbare documenten en door de commissie gevorderde informatie. Er is een reconstructie gemaakt van gebeurtenissen die van belang zijn geweest voor het fraudebeleid bij de kinderopvangtoeslag. Eerder dit jaar, op 17 juli 2020, publiceerde de Autoriteit Persoonsgegevens zijn [rapport](#) over de werkwijze van de Afdeling Toeslagen van de Belastingdienst inzake de (dubbele) nationaliteit van aanvragers van kinderopvangtoeslag. Daarin wordt geconcludeerd dat de werkwijze van de afdeling Toeslagen van de Belastingdienst onrechtmatig, discriminerend en daarmee onbehoorlijk was en in strijd met de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). De parlementaire onderzoekscommissie gaat in zijn rapport niet in op de vraag of de belastingdienst gediscrimineerd heeft.

Aanleiding voor beide rapporten was berichtgeving van dagblad *Trouw* en televisieprogramma *RTL Nieuws* over de toeslagenaffaire. In het kader van fraudebestrijding werd bij duizenden ouders onterecht de kinderopvangtoeslag stopgezet en teruggevorderd, met alle gevolgen van dien.

2.8 Voorstellen tot wijziging gelijkebehandelingswetgeving en wetboek van strafrecht

Vanaf 29 september tot en met 30 november 2020 is het [conceptwetsvoorstel](#) tot wijziging van de Algemene Wet Gelijke Behandeling en Wetboek van Strafrecht opengesteld voor internetconsultatie. Dit conceptwetsvoorstel beoogt de term 'hetero- of homoseksuele gerichtheid' in de Algemene wet gelijke behandeling (Awgb) en in het Wetboek van Strafrecht (WvSr) te vervangen door de term 'seksuele gerichtheid'. Ook wordt voorgesteld om de strafrechtelijke bescherming van intersekse personen en transgender personen

te verbeteren door in het Wetboek van Strafrecht groepsbelediging op grond van genderidentiteit, genderexpressie en geslachtskenmerken te verbieden. Met de hantering van de term 'seksuele gerichtheid' wordt verwacht dat gevallen van (ervaren) discriminatie op grond van een seksuele gerichtheid die niet als heteroseksueel of homoseksueel te kwalificeren valt makkelijker worden voorgelegd aan of besproken met werkgevers, onderwijsinstellingen of dienstverleners, nu de terminologie beter aansluit bij wat maatschappelijk gangbaar is. De toevoeging van de discriminatiegrond 'geslachtskenmerken, genderidentiteit of genderexpressie' aan de artikelen 137c en 137e van het Wetboek van Strafrecht levert een verruiming op van het beschermingsbereik van beide discriminatiedelicten, waardoor ook interseksue personen en transgender personen beschermd worden tegen groepsbelediging.

2.9 Aanscherping burgerschapsonderwijs

Op 17 november 2020 neemt de Tweede Kamer het aangescherpte [wetsvoorstel](#) "Verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs" aan. De wet heeft als doel meer helderheid te bieden over de algemene burgerschapsdoelstelling van het onderwijs en de uitgangspunten die daarbij gelden. Verder krijgt de burgerschapsopdracht een meer verplichtend karakter. De aanscherping houdt in dat aan het oorspronkelijke wetsvoorstel het volgende lid is toegevoegd: "het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden." Scholen in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs krijgen zo de expliciete verplichting te werken aan LHBTIQ+-acceptatie en het stimuleren van respect voor mensen met een beperking of met een andere godsdienst, levensovertuiging, afkomst of geslacht.

2.10 Excuses voor oude Transgenderwet

Op 30 november 2020 bieden de minister voor Rechtsbescherming en de minister voor Emancipatie, in een [brief](#) aan de Tweede Kamer, excuses aan voor de oude Transgenderwet. Deze wet, die van 1985 tot 2014 van kracht was, leidde tot aanzienlijk leed. Sinds 1985 is het volgens de Transgenderwet voor transgender personen mogelijk om hun geslachtsaanduiding te wijzigen in de geboorteakte. Daar werden verschillende voorwaarden aan gesteld, zoals aanpassing van het lichaam aan het gewenste geslacht en een onomkeerbare sterilisatie. Deze vereisten zijn geschrapt met de wijziging van de Transgenderwet in 2014. Het Transgendercollectief heeft de Staat eind 2019 aansprakelijk gesteld. Zij verlangen erkenning, excuses en financiële genoegdoening voor het leed dat de in de Transgenderwet opgenomen voorwaarden hebben veroorzaakt. In reactie hierop heeft het kabinet erkenning en excuses overgebracht aan het collectief. Ook komt er een onverplichte financiële tegemoetkomingsregeling. Transgender personen die in de periode tussen 1 juli 1985 en 1 juli 2014 een fysieke transitie hebben ondergaan, uitmondend in de wijziging van de geslachtsregistratie in de geboorteakte, komen in aanmerking voor een tegemoetkoming. Het gaat om 5.000 euro per persoon. De regeling wordt voor de zomer van 2021 gepubliceerd.

2.11 Wetsvoorstel seksuele misdrijven

Op 5 november 2020 kondigt de minister van Justitie en Veiligheid in een [brief](#) aan de Tweede Kamer aan dat het [conceptwetsvoorstel](#) tot de strafbaarstelling van seks tegen de wil en seksuele intimidatie aangepast zal worden. Het oorspronkelijke conceptwetsvoorstel maakte een onderscheid tussen verkrachting en seks tegen de wil. Daar was veel kritiek op. Zo stelt mensenrechtenorganisatie Amnesty International op zijn [website](#) dat seks zonder instemming niet als apart delict moet worden

opgenomen in het Wetboek van Strafrecht, maar als verkrachting moet worden erkend. In het aangepaste voorstel zullen alle vormen van onvrijwillige seks straks gezien worden als verkrachting, en zijn alle vormen daarmee strafbaar als een ernstig misdrijf. Het aangepaste wetsvoorstel zal in eerste helft van 2021 in een internetconsultatie voorgelegd worden aan burgers en maatschappelijke organisaties. Wat wel blijft in het voorstel is de strafbaarstelling van seksuele intimidatie.

2.12 Wetsvoorstel toezicht gelijke kansen bij werving en selectie

Op 11 december 2020 stuurt de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid het [wetsvoorstel](#) voor de Wet toezicht gelijke kansen bij werving en selectie naar de Tweede Kamer. Het wetsvoorstel behelst een wijziging van de Arbeidsomstandighedenwet en van de Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs. Door het wetsvoorstel krijgen bedrijven de wettelijke verplichting om beleid te voeren, gericht op het bevorderen van gelijke kansen bij werving en selectie. Grote bedrijven moeten dit schriftelijk doen, kleine bedrijven lichten hun werkwijze in eerste instantie mondeling toe. Zij kunnen in tweede instantie de verplichting krijgen hun beleid op schrift te stellen. De norm voor gelijke kansen geldt voor alle organisaties. Van werkgevers wordt verwacht dat ze aantoonbaar inzet plegen om discriminatie op de arbeidsmarkt tegen te gaan. Door de wetswijziging zal de Inspectie SZW bevoegdheid krijgen om te controleren of werkgevers over een werkwijze beschikken en indien de werkgever in gebreke blijft een boete opleggen. De Inspectie SZW bereidt zich voor op de uitbreiding van haar bevoegdheden en heeft verkennende inspecties uitgevoerd. De boetes die organisaties straks krijgen wanneer ze niet kunnen aantonen dat ze in hun werving en selectiewijze mensen gelijke kansen bieden, worden openbaar gemaakt. Voordat een boete wordt opgelegd, krijgen werkgevers die geen goede werkwijze hebben wel de kans om alsnog aan de wettelijke vereisten te voldoen.

Uit [antwoorden](#) op Kamervragen blijkt dat de Inspectie SZW in aanloop tot de nieuwe wet alvast verkennende inspecties heeft uitgevoerd. In totaal zijn 240 verkennende inspecties uitgevoerd in 2019 en 190 verkennende inspecties in de eerste helft van 2020. Deze verkenningen komen bovenop de reguliere inspecties op arbeidsdiscriminatie op de werkvloer (270 in 2019 en 210 over de eerste helft van 2020).

2.13 VN-verdrag handicap

Sinds 14 juli 2016 is in Nederland het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking van kracht. Het verdrag heeft als doel dat de inclusie van mensen met een beperking in de samenleving de norm wordt in Nederland. Dit betekent dat de Nederlandse overheid ervoor moet zorgen dat mensen met een beperking op alle terreinen volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. In de tweede helft van 2020 zijn diverse rapporten gepubliceerd waaronder de monitor van het College voor de Rechten van de Mens over de implementatie van het VN-verdrag handicap en een schaduwrapport van de Alliantie VN-verdrag Handicap.

In december 2020 publiceert het College voor de Rechten van de Mens zijn jaarlijkse [rapportage](#) over de naleving van het VN-verdrag handicap in Nederland. Het thema voor deze editie is beleidsparticipatie: het betrekken van mensen met een beperking bij het maken van beleid en wetgeving. Het College heeft voor deze rapportage een aantal mensen gesproken vanwege hun ervaringsdeskundigheid. Het College heeft daarnaast gebruikgemaakt van parlementaire documenten en bestaande informatie, ook van mensen met een beperking en hun belangenorganisaties. Geconcludeerd wordt dat de mogelijkheden voor participatie van mensen met een beperking bij wetgeving en beleid nog niet goed genoeg zijn. De centrale overheid en gemeenten betrekken ervaringsdeskundigen vaak niet of te laat. Hierdoor voldoen zij niet aan de verplichtingen van het VN-verdrag handicap. Het College doet een aantal aanbevelingen om daar verandering in te brengen. De centrale

overheid en gemeenten moeten regels maken over hoe zij mensen met een beperking kunnen betrekken. Daarnaast moeten ze het makkelijker maken voor mensen met een beperking om mee te denken.

In november publiceert Nivel [de tweede meting](#) van de overkoepelende indicatoren van het beleidsprogramma “Onbeperkt meedoen!”. In 2018 publiceerde het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) samen met vele partners het programma ‘VN-verdrag Onbeperkt meedoen!’. Het programma kent als basis het VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap. De ambitie van het programma is dat mensen met een beperking meer naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving, net als ieder ander. Het Nivel monitort de voortgang van de overkoepelende indicatoren van dit programma. Dit rapport (de tweede meting) bevat metingen over de jaren 2016, 2018 en 2019. Over het algemeen ligt de participatie van mensen met een lichamelijke beperking, mensen met een verstandelijke beperking en mensen met een psychische aandoening in alle drie de jaren lager dan in de algemene bevolking. Het grootste verschil tussen mensen met een beperking en de algemene bevolking is te zien op het gebied van betaald werk. Dit geldt voor alle groepen. Mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening hebben vaker het gevoel dat zij niet meetellen in de maatschappij dan mensen in de algemene bevolking. Mensen in de algemene bevolking geven vaker aan goede mogelijkheden te hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen, dan mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening. Sinds 2016 is er bij mensen met een lichamelijke beperking een afname van de mogelijkheden om te leven op de manier zoals zij dat willen. Een meerderheid van de mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking geeft aan naar tevredenheid te kunnen gaan en staan in hun woning. Een minder groot deel is tevreden met hun mogelijkheid om burens, vrienden en kennissen te ontmoeten, uitstapjes of een reis te maken en naar hun werk of een andere

locatie buitenshuis te gaan. De tevredenheid van mensen met een zintuiglijke beperking over de mogelijkheden om burens, vrienden en kennissen te bezoeken en uitstapjes en (vakantie)reizen te maken, lijkt toe te nemen tussen 2016 en 2019.

In het najaar is de [eindevaluatie van “Passend Onderwijs”](#) verschenen. In augustus 2014 werd de Wet passend onderwijs van kracht. Het doel is alle leerlingen en studenten in het basis-, voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs die extra ondersteuning nodig hebben (waaronder leerlingen met een beperking) een passende onderwijsplek te bieden. Met de Wet passend onderwijs uit 2014 wordt geen inclusief onderwijs beoogd. Tegelijk met de invoering van de wet werd een implementatieperiode van vijf jaar afgesproken, gepaard aan onderzoek naar de effecten van de herziening. Geconcludeerd wordt dat de invoering van passend onderwijs de organisatie van de ondersteuning van leerlingen en studenten heeft verbeterd. Bij leraren en ouders heeft de stelselwijziging verwachtingen gewekt maar minder opgeleverd dan gedacht. Het effect op leerlingen en studenten is niet goed vast te stellen.

De Onderwijsraad heeft een [advies](#) gestuurd over hoe na het aflopen van het passend onderwijs het Nederlands onderwijs inclusiever te maken. Inclusief onderwijs is onderwijs waarin alle kinderen welkom zijn en waarin niemand wordt buitengesloten vanwege zijn achtergrond of beperking. Om inclusief onderwijs te bewerkstelligen is de volgende combinatie van elementen van belang: leerlingen met een beperking krijgen de benodigde ondersteuning en toerusting om naar school te kunnen, hun school is dichtbij huis en leerlingen volgen onderwijs samen met leerlingen zonder een beperking. In Nederland hebben ongeveer 300.000 jongeren een beperking. Leerlingen die om andere redenen dan een beperking extra begeleiding en aandacht nodig hebben behoren niet tot de doelgroep van inclusiever onderwijs. Inclusiever onderwijs is een opdracht voor alle scholen. Voor scholen in het primair en voortgezet onderwijs betekent

het dat zij in elk geval lichte ondersteuning en toerusting bieden en toewerken naar zwaardere ondersteuning en toerusting. Kinderrechtenorganisatie 'Defence for Children' concludeert in een [rapport](#) dat inclusief onderwijs in Nederland onvoldoende tot stand komt. Nederland heeft een van de meest gesegregeerde onderwijssystemen van Europa, en een verder stijgend aantal thuiszitters. Thuiszitters zijn kinderen en jongeren die geen passende plek vinden in het huidige onderwijssysteem.

Op 4 november stuurt de minister van Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media een [beleidsnota](#) naar Tweede Kamer waarin wordt uiteengezet hoe het systeem van passend onderwijs zal worden verbeterd.

3. Onderzoeken naar discriminatie

3.1 Monitor discriminatiezaken

De '[Monitor discriminatiezaken](#)' beschrijft de werkzaamheden van het College voor de Rechten van de Mens op het gebied van discriminatie in 2019 en maakt een vergelijking met eerdere jaren. Het gaat met name om oordelen en informatieverzoeken.

Het College ontving 4.730 vragen en meldingen in 2019. Daarvan gingen er 3.529 over gelijke behandeling. In 2019 kwamen er iets meer vragen en meldingen binnen dan in 2018. Een belangrijke verklaring daarvoor is dat er in vergelijking met voorgaande jaren meer massale meldingen waren (dat wil zeggen: een groot aantal meldingen over hetzelfde feit of dezelfde gebeurtenis). Over drie specifieke situaties zijn honderden meldingen bij het College binnengekomen.

Het ging om de Nashville-verklaring, het vaccinatiebeleid en het vergoeden van kunstmatige inseminatie voor alleenstaande en lesbische vrouwen. Vragen of meldingen over discriminatie op grond van geslacht werden in 2019 het vaakst geregistreerd: in meer dan een derde van alle vragen en meldingen over een grond uit de gelijkebehandelingswetgeving. Van deze 994 vragen en meldingen hadden er 276 betrekking op zwangerschap. Dat is bijna de helft minder dan in 2018 en een vijfde van het totaal aantal vragen en meldingen over zwangerschapsdiscriminatie in 2017.

In 2019 ontving het College 541 verzoeken om een oordeel. Dat is iets meer dan in 2018, toen er 510 verzoeken om een oordeel binnenkwamen. Net als in 2017 en 2018 gingen de meeste verzoeken om een oordeel in 2019 over vermoedelijke discriminatie vanwege beperking of chronische ziekte. Het ging in 2019 om 128 verzoeken. Dat is iets minder dan in 2018, maar nog steeds bijna twee keer zoveel als in 2014. In aantal komen de verzoeken over discriminatie vanwege geslacht op de tweede plaats. Het College handelde 109 verzoeken af om een oordeel over vermoedelijke discriminatie op grond van geslacht. Dat zijn er bijna evenveel als in 2018 en dat is bijna een kwart van het totale aantal afgehandelde verzoeken met ten minste één gelijkebehandelingsgrond. De discriminatiegrond geslacht omvat ook: onderscheid op grond van zwangerschap of moederschap én onderscheid op grond van geslachtskenmerken, genderidentiteit en genderexpressie. Meer dan de helft van de verzoeken om een oordeel op grond van geslacht ging over vermoedelijke discriminatie wegens zwangerschap, bijna altijd op het werk (bij sollicitaties, beslissingen over contractverlenging of over bevordering naar een hogere functie). 96 afgehandelde verzoeken gingen over discriminatie op grond van ras. Dat is iets meer dan een vijfde van het totaal aantal verzoeken met ten minste één gelijkebehandelingsgrond en daarmee de derde voornaamste grond voor verzoeken om een oordeel, gevolgd door verzoeken om een oordeel op grond van leeftijd (81 afgehandelde verzoeken in 2019). Verder valt

op dat het aantal afgehandelde verzoeken op grond van nationaliteit is toegenomen naar 59. Dat zijn 22 afgehandelde verzoeken meer dan in 2018. De verzoeken gingen het vaakst over het terrein arbeid – in het bijzonder over beëindiging van arbeidscontracten, werving en selectie, en arbeidsomstandigheden. Verder ging 39 procent van de afgehandelde verzoeken over goederen en diensten.

Het College sprak in 2019 140 oordelen uit. De meeste oordelen gingen over vermoedelijke discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte, gevolgd door de gronden geslacht en ras. In 46 procent van de oordelen werd discriminatie vastgesteld.

3.2 LHBTIQ⁺-acceptatie

Het televisieprogramma *EenVandaag* publiceert eind juli zijn jaarlijks [opinie- en ervaringsonderzoek](#) naar de acceptatie van LHBTIQ⁺-personen. Aan het onderzoek, gehouden van 6 tot en met 16 juli 2020, deden 27.446 leden van het EenVandaag Opiniepanel mee, waaronder 3.657 LHBTIQ⁺-personen. De meeste LHBTIQ⁺-personen in het onderzoek (62%) vinden dat het over het algemeen goed gesteld is met de acceptatie van hun gemeenschap in Nederland. Wel zien velen ruimte voor verbetering. Volgens hen is ons land vooral op papier LHBTIQ⁺-vriendelijk, maar lopen velen tegen een samenleving aan die niet altijd even tolerant is. Net als in het onderzoek van 2019 zijn er veel LHBTIQ⁺-personen die hun gedrag aanpassen om negatieve reacties over seksuele oriëntatie, genderidentiteit of geslachtskenmerken te voorkomen. De helft (52%) geeft aan dat het afgelopen jaar te hebben gedaan. Vier op de tien LHBTIQ⁺-deelnemers in het onderzoek hadden het afgelopen jaar te maken met negatief gedrag vanwege hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit of geslachtskenmerken. Volgens deze groep ging het vooral over vervelende opmerkingen of grappen (78%), maar ook uitgescholden of nageroepen worden (51%). Een aantal werd ook slachtoffer

van bedreiging of geweld. Het percentage ligt ongeveer gelijk aan dat van 2019 of een jaar daarvoor. Toen gaf 37% aan te maken te hebben gehad met negatief gedrag.

3.3 Omgaan met discriminatie

Op 2 september 2020 verschijnt een [onderzoek](#) naar hoe mensen, en met name migranten en kinderen, reageren op discriminatie en stigmatisering. De studie is gebaseerd op literatuuronderzoek en 35 individuele diepte-interviews. De studie geeft inzicht in verschillende vormen van discriminatie en stigmatisering, de impact van dergelijke ervaringen en hoe mensen reflecteren op hun reacties op dergelijke voorvallen. Aan de hand van citaten uit interviews documenteert de studie welke strategieën zij bewust of onbewust toepassen om de negatieve gevolgen van discriminatie te beperken. Migrant en hun kinderen blijken op verschillende manieren te reageren op ervaringen van discriminatie. Deze reacties worden in de literatuur vaak als copingstrategieën getypeerd. Discriminatie wordt vaak geassocieerd met kwaadaardige, gewelddadige en haatdragende vormen van sociale uitsluiting. Maar migranten en hun kinderen ervaren hiernaast ook vaak meer indirecte, onbedoelde en subtiele vormen van uitsluiting waarin de boodschap doorklinkt dat zij anders zijn.

3.3 Discriminatie van zwangere vrouwen en moeders

Op 20 november 2020 publiceert het College van de Rechten van de Mens een [onderzoek](#) naar de discriminatie van zwangere vrouwen en moeders met jonge kinderen op de arbeidsmarkt. In het onderzoek heeft het College 1.150 vrouwen die in de afgelopen vier jaar een kind kregen gevraagd of zij bepaalde situaties op of bij het zoeken naar werk hebben meegemaakt, die verband houden met hun zwangerschap of moederschap. Uit het onderzoek blijkt dat in alle fases van het arbeidsproces vrouwen een groot risico lopen om te worden gediscrimineerd als gevolg van zwangerschap

of moederschap. Een op de vijf vrouwen werd afgewezen bij sollicitaties vanwege zwangerschap, moederschap of kinderwens (bij een op de tien sollicitanten werd dit zelfs expliciet gezegd). Een op de drie (34%) vrouwen die op het punt stonden een nieuw contract te ondertekenen, zag dat contract vanwege haar zwangerschap op het laatste moment nog aangepast worden of geheel van tafel verdwijnen. Bijna de helft (49%) van alle vrouwen met een tijdelijk contract wordt (vermoedelijk) benadeeld indien dat contract afloopt tijdens of vlak na de zwangerschap. Slechts 11% van de werkende of werkzoekende vrouwen die zich gediscrimineerd voelen, trekt ergens aan de bel.

3.5 Huiselijk en seksueel geweld

Op 21 december 2020 verschijnt de [eerste editie](#) van 'Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld', een bevolkingsonderzoek naar de prevalentie van slachtofferschap van huiselijk geweld en seksueel geweld, uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek. De gegevens waarop deze editie is gebaseerd komen uit een steekproefonderzoek onder ruim 30.000 personen van 16 jaar en ouder die het CBS in de periode maart-april 2020 via internet heeft gevraagd naar hun ervaringen met huiselijk geweld en seksueel geweld in de voorafgaande twaalf maanden.

Huiselijk geweld

Van huiselijk geweld werd 8% van de bevolking van 16 jaar en ouder slachtoffer in de afgelopen 12 maanden. Dit zijn omgerekend 1,2 miljoen personen. Huiselijk geweld omvat een of meer vormen van fysiek geweld in huiselijke kring, dwingende controle in huiselijke kring, stalking door een ex-partner en seksueel geweld in huiselijke kring.

Het slachtofferschap van huiselijk geweld neemt sterk af met toenemende leeftijd. Zo werd bijna een kwart (24%) van de 16 tot 18-jarigen in de afgelopen 12 maanden slachtoffer, bij de 18 tot 24-jarigen was dat 18 procent en bij de 65-plussers nog 3%. Vrouwen zijn iets vaker slachtoffer dan mannen (9% tegen 7%). Heteroseksuelen zijn

minder vaak slachtoffer dan personen met een andere seksuele oriëntatie. Verder zijn alleenstaande ouders relatief vaak slachtoffer van huiselijk geweld.

Seksueel geweld

Van seksueel geweld werd 11% van de bevolking van 16 jaar en ouder in de afgelopen 12 maanden slachtoffer. Dit zijn 1,6 miljoen personen. Seksueel geweld omvat een of meer vormen van niet-fysieke seksuele intimidatie, fysiek seksueel geweld en online seksuele intimidatie. Hierbij worden zowel de voorvallen die binnen als buiten de huiselijke kring voorkwamen meegenomen.

Het slachtofferschap van seksueel geweld neemt vanaf ongeveer 24-jarige leeftijd af met toenemende leeftijd. 18- tot 24-jarigen zijn met 30% iets vaker slachtoffer dan 16- tot 18-jarigen (26%). Vrouwen zijn dubbel zo vaak slachtoffer van seksueel geweld als mannen (15% tegen 7%). Heteroseksuelen zijn minder vaak slachtoffer dan homoseksuelen en biseksuelen. Vooral biseksuele vrouwen zijn vaak slachtoffer van seksueel geweld (44%). Verder krijgen personen zonder partner vaker met seksueel geweld te maken. Ook personen in huishoudens met een lager welvaartsniveau en inwoners van meer verstedelijkte gemeenten zijn relatief vaak slachtoffer van seksueel geweld (44%).

3.6 LHBTIQ⁺-acceptatie in de sport

Het Mulier Instituut heeft in kader van het lopende beleidsprogramma Alliantie Gelijkspele [onderzoek](#) gedaan naar de ervaren acceptatie van homo-/biseksuele mannen en vrouwen in de breedtesport en heeft dit vergeleken met eerdere metingen (2002, 2008, 2010). De data zijn verzameld door middel van het uitzetten van een online vragenlijst onder een representatief online bevolkingspanel van het onderzoeksbureau Motivaction. De resultaten laten zien dat de ervaringen van de meeste homo- en biseksuele mannen en vrouwen in de sport positief zijn: zij voelen zich veilig in hun sport en hebben geen negatieve ervaringen

vanwege hun homo- of biseksuele voorkeur. Maar een substantieel deel van de verenigingssporters rapporteert ook ervaringen met homonegativiteit, ook al hebben ze inmiddels zelf veelal een relatief veilige sportomgeving gevonden of gecreëerd. Vooral mannelijke homo- en biseksuele sporters mijden onveilige sportomgevingen (machosporten) of houden hun seksuele voorkeur daar bewust verborgen.

3.7 Discriminatie Roma, Sinti en Woonwagenbewoners

Op 23 september 2020 publiceert Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) een [onderzoek](#) naar de leefsituatie en discriminatie-ervaringen met Roma en woonwagenbewoners in België, Frankrijk, Ierland, Nederland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Aan het onderzoek werkten 4.659 mensen mee. Uit het onderzoek komt naar voren dat Roma, Sinti en woonwagenbewoners zich sterk uitgesloten voelen van de Nederlandse samenleving. Ook ervaren zij regelmatig discriminatie. Onder meer op school en bij het zoeken naar een woning. Ruim vier op de tien (43%) Sinti en woonwagenbewoners in Nederland ervaart discriminatie. Het gaat daarbij om beledigende of bedreigende opmerkingen, dreigingen met geweld en beledigende gebaren of nastaren. Dit komt zowel online als offline voor. Van de Roma die betrokken zijn bij het onderzoek gaf zelfs 83% aan discriminatie mee te maken.

Veel Roma (69%) ervaren discriminatie bij het zoeken naar een huur- of koopwoning. Bijna een op de acht Sinti en woonwagenbewoners (78%) hebben dezelfde ervaring. Deze laatste groep voelt zich onder meer gediscrimineerd bij het zoeken naar een woonwagenstandplaats. Uit het onderzoek blijkt dat 98% van de Sinti en woonwagenbewoners in Nederland vinden dat er onvoldoende standplaatsen zijn om volgens hun woonwagetraditie te leven.

Roma, Sinti en woonwagenbewoners ervaren ook discriminatie in het onderwijs. Bijvoorbeeld als ouder of als student. In de

afgelopen vijf jaar voelde 51% van de Roma en 38% van de Sinti en woonwagenbewoners zich daar gediscrimineerd. Nog vaker krijgen deze groepen te maken met discriminatie op het werk. Meer dan de helft van de Roma (67%), Sinti en woonwagenbewoners (54%) hebben in de afgelopen vijf jaar tijd discriminatie ervaren bij het zoeken naar een baan.

3.8 Wat werkt tegen discriminatie

Het Kennisplatform Integratie & Samenleving heeft ook in 2020 een aantal publicaties uitgebracht waarin wordt ingegaan op wat werkt tegen discriminatie.

Eén [rapport](#) is een literatuuronderzoek over de vraag hoe vooroordelen onder kinderen op de basisschool kunnen worden voorkomen en verminderd. In dit literatuuronderzoek zijn meer dan 140 wetenschappelijke studies geanalyseerd. Hieruit komen duidelijke aanwijzingen naar voren over de vraag hoe vooroordelen bij kinderen zich ontwikkelen, wat ertegen te doen is, maar ook wat juist niet werkt. Het rapport identificeert negen aanpakken die kunnen werken om vooroordelen van – en discriminatie door – kinderen op grond van afkomst en religie te verminderen. Een voorbeeld van zo'n aanpak is de ontmoeting gebaseerd op de contacttheorie. Hierbij gaat het om het ontwikkelen van een goede relatie met iemand die van jou verschilt in afkomst, etniciteit of religie. In zeer veel verschillende studies is hiervan effect aangetoond; het werkt zelfs in situaties waarin er sprake is van een conflict tussen twee verschillende etnische of culturele groepen. Een andere aanpak is het goede voorbeeld zien. Stel, Femke en Bouchra zijn goede vriendinnen. Zij hebben daardoor minder vooroordelen naar kinderen van respectievelijk Nederlandse en Marokkaanse afkomst. Femke is ook bevriend met Janneke. Als Janneke weet, of beter nog: ziet, dat Femke en Bouchra goed met elkaar overweg kunnen, nemen ook bij haar de vooroordelen af ten opzichte van in dit geval kinderen van Marokkaanse afkomst.

Een andere studie van het Kennisplatform Integratie & Samenleving is een geüpdatete editie van een [rapport](#) waarin de auteurs op

zoek gaan naar werkzame mechanismen die een bijdrage kunnen leveren aan het verminderen van discriminatie. De focus ligt op drie werkzame mechanismen en de samenhang tussen deze mechanismen: laten inleven en empathie bevorderen, de perceptie van de sociale norm, en bewustwording van eigen vooroordelen en stereotypen. Daarna komen de competenties aan bod die nodig zijn om te werken met deze werkzame mechanismen. Auteurs beschrijven enkele veelbelovende projecten waarin de drie werkzame mechanismen worden ingezet.

Voorts heeft het Kennisplatform Integratie & Samenleving diverse andere rapporten uitgebracht: een [rapport](#) over de inzet van quota bij het tegengaan van achterstanden van werknemers met migratieachtergrond, een [rapport](#) over het tegengaan van polarisatie en theater op school en een [onderzoek](#) naar de aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie in het midden- en kleinbedrijf.

Voor meer informatie over de onderwerpen in Stemmingen en Koersen, kunt u terecht op onze website www.radar.nl.

Als u geïnteresseerd bent in onderzoek of publicaties over discriminatie, dan biedt de Kennisbank Diversiteit en Emancipatie uitkomst. Deze is te vinden op www.kennisbankdiversiteitnemancipatie.nl.

De volgende Stemmingen en Koersen verschijnt in de tweede helft van 2021.